

CASIMIRI GOMEZII
ORTEGÆ,
PHARMACOPŒI MATRIT. PHILOSOPH. ET MEDIC. DOCT. BONONIENS. REG. GADITAN. CHIRURG. COLLEG. ALUMNI, ACADEM. MEDIC. MATRITENS. ET SOCIETAT. BOTAN. FLORENT. SOCII

DE CICUTA COMMENTARIUS.

Medicamenta à Venenis non Natura,
Sed Dosis distinguit. LINN. Mat. Med.

SUPERIORUM PERMISSU.

MATRITI : Typis JOACHIMI IBARRÆ.
Prostat apud Angelum Corradum.

MDCCLXIII.

Gomez Ortega, C.

PETRO CAMPOMANESIO,

CELEBERRIMO JURIS-CONSULTO,

CONSILIARIO REGIO,

ET IN SUPREMO CASTELLÆ SENATU

REGIO FISCI PATRONO

CASIMIRUS GOMEZIUS ORTEGA

S. D.

TSI vereor interdum, Campomanesi Clar., ne plures sint, qui hoc genus scripturæ, quippe quæ de re medica, leve admodum, & Personæ, dignitatique tuæ parum,

aut omnino non convenire exiſtimabunt; non dubito tamen fore pleroſque, qui cùm tuum ingenium, & opuſculi naturam penitius perſpexerint, neque argumentum auctoritati tuæ gravius, & voluntati acceptius inveniri, neque commentariolo ipſi Patronum te potiorem quæri potuiſſe arbitrabuntur. Et ad patrocinium ſane quod attinet, cujus ego magis quærerem tutamen, quàm ampliſsimi Senatoris, quo, cùm & auctoritate, & doctrina ipſe plurimum polleat, Patrono potentiſsimo ſimul, & aptiſsimo æſtimatore mihi uti liceat? Commentarius autem, quoniam is graviſsimorum morborum, qui pene inſanabiles hactenus habiti ſunt, curationes continet, adeoque ad humani generis incolumitatem, felicitatemque totus ſpectat, nonne eum Virum præſertim deceat, qui tum indole, tum etiam munere ad publicam utilitatem curas omnes, cogitationeſque referre conſuevit?

At vero ſi operis argumentum ab officio, & naturâ tuâ non abhorret, ejus tenuitas dignitatis tuæ amplitudinem planè

non

non dedecet. Qui enim hominum merita non ætate, ſed ſtudiis, & doctrinâ metitur: certè libri præſtantiam non ex foliorum numero, ſed ex magnitudine utilitatum, quæ abunde in genus humanum emanant, æſtimabit. Accedit quod hujuſmodi opuſcula, quæ quò facilius comparantur, eò avidius, & ſæpius perleguntur, ut plurimum Adoleſcentium animos incendunt; quo fit, ut Botanices ſtudium ſenſim per univerſam Hiſpaniam invehatur, & temporis ſucceſſu, mirifico hujus ſcientiæ incremento, propagetur. Quo ſane ſtudio floruit olim gens noſtra, penes quam iis temporibus, quibus fœda barbaries cæteras Nationes occupaverat, unâ cum Medicinæ, agrorum culturæ, aliarumque optimarum diſciplinarum cognitione, quæ ad tuendam hominum vitam pertinent, hujus artis ſcientia perenniter, & non modica celebritate permanſit. At poſtquam Litteræ per Italos reſtitutæ ſunt, res herbaria in pleriſque quidem Europæ regionibus reſtaurata viguit; nuſquam tamen alibi aut ſtudioſiûs, aut luculentiûs, quàm in Hiſpania

noſ-

noſtrâ fuit illuſtrata : quod & Franciſci Hernandez, & Andreæ Lacunæ, & Chriſtophori, Joſephique Acoſtæ, & Nicolai Monardes, aliorumque multorum immortalia opera ſatis ſuperque declarant. Ad hoc proculdubio agrorum ubertas, ſolique ipſius fœcunda natura indigenarum mentes ad herbas explorandas invitans, quamplurimum contulit. Neque enim affirmare auſim, quænam ſit in Hiſpanicis regionibus major uberiorque, acrium ne ingeniorum copia, an metallorum, vegetabilium, cæterarumque naturalium rerum varietas, & abundantia.

Quæ cùm ita ſint, nonne meritò conari debemus, ut hæc utiliſsima Ars, quæ poſtremis his ſæculis, non exiguo Reipublicæ detrimento, neglecta jacuit, quaſi è pulvere rurſus ad lucem eruatur, & omni animi alacritate, nervorumque contentione diligentius excolatur, & creſcat? Calcar, ſtimuloſque ſingularis Optimorum Principum liberalitas admovere videtur: Hi enim noſtrâ ætate, Regiâ plane munificentiâ, hujuſmodi ſtudia alunt, foventque. Hanc manifeſtè

teſ-

teſtantur tum iter à Petro Lœflingio, & nonnullis Hiſpan is Adoleſcentibus in herbis cognoſcendis, delineandiſque apprime peritis, Ferdinandi Regis auſpiciis, & ſumptibus in Cumanam, & Orinocum uſque ſuſceptum: tum etiam Hortus Regius Botanicus, alter Matriti, alter Gadibus paucis abhinc annis conſitus, & honeſtiſsima præmia Botanices Pr ofeſſoribus conſtituta. Nec prætermittendum cenſeo Joſephi Queri opus præſtantiſsimum nuper editum, *Flora Hiſpanica* inſcriptum, Regique Carolo probatiſsimum. Iiſdem denique rationibus moti rerum naturalium ſcientiam maximè aſſecuti ſunt R. adm. P. Martinus Sarmientus, Joannes Minuartius, Michael Barnades M. D. aliique quamplures, quorum merita dilaudare neque eſt hujus loci, neque neceſſe, quippe quæ ſatis ſuperque celebrata faciunt, ut de Botanices in Hiſpania incremento melius impoſterum ominari liceat.

Hæc itaque animo reputans hoc primum mei erga Botanicen ſtudii ſpecimen exhibere, atque has veluti vigiliarum mearum primi-

mitias, quæ alicujus publicæ utilitatis fortasſe erunt, Tibi ad commune bonum nato dicandas ſtatui. Quas ſi eâ, quâ ſoles, comitate benigne exceperis, ac tuo Nomini inſcriptas in lucem prodeuntes cæterorum quoque Senatorum graviſsimæ auctoritati commendaveris; nullus dubito, quin aliquod olim ex iis morborum levamentum ægris mortalibus ſit futurum: atque ita me impoſterum, alioſque fortaſſe melioris ſpei Adoleſcentes ad labores pro publicis commodis, quibus Tu ſemper conſuluiſti, ſuſcipiendos, magis magiſque allicies & excitabis. VALE.

PRÆ-

PRÆFATIO.

UUM ex Italia in Hiſpaniam rediiſſem, Matritum adveniens, ad Regiam Medicinæ Academiam ſtatim me contuli, ut ei pro ſumma humanitate, qua me in ſuum ampliſsimum ordinem cooptaverat, gratias, quas poſſem maximas, agerem. Ferebantur tunc fortè in Academia varii de Cicuta ſermones, quos Antonii Storckii Viri Clariſsimi & de re Medica optime meriti liber in id argumentum paulo ante editus excitaverat. Diſsidebant, ut in novis rebus plerumque fit, inter ſe Academici: neque ſatis inter eos de Cicutæ uſu, & viribus conſtabat. Nonnulli ejus *extractum* ſummis laudibus in Cœlum uſque extollebant: alii nullam morborum ſanationem ejus ope obtentam querebantur: erant denique qui virulentiam vulgò herbæ adſcriptam reformidantes, ne licere quidem ægrorum periculo Cicutæ vires experiri autumabant. Ad hæc de ipſa Cicutæ ſpecie à Storckio adhibitæ dubitabatur: num ſcilicet Storckiana eadem prorſus eſſet ac ea, quæ hìc ad Matritum naſcitur; ac demum tametſi eadem prorſus eſſet, num pro Cœli, ſolique diverſitate aliqua etiam in viribus mutatio poſſet obrepere.

Ego vero in tanta opinionum varietate, primùm

modo his, modo illis annuere, deinde ab utrisque dissentire, ac interim animi pendens obmutescere. Domum tamen rediens animo variis cogitationibus implexo, rem maturius perpendere constituo. Ac primo quidem ad Cicutæ in agro Matritensi nascentis speciem diligentius, & accuratius observandam me applico. Varias curationes à plerisque Medicis, & Chirurgis usu Cicutæ gravioribus morbis adhibitas penitius expendo: earumque diversis eventibus inter se comparatis: Amicorum itidem experimentis hinc inde collectis non parum adjutus, simul & excitatus, manum tandem ad aliquid de Cicuta commentandum audacter admovi: eo consilio, ut elucubrationes istæ cum Academicis communicatæ, si eorum dubiis satisfacere minus valerent, at saltem meum erga Academiam gratum animum, & beneficii memorem testarentur. Itaque cùm hanc (qualis qualis ea denique sit) scriptionem coram Academicis recitassem, præter spem accidit, ut eam non modo Academici probaverint, verum etiam typis evulgandam censuerint. Tum Amici publica utilitate proposita, necnon amorem erga Patriam id postulare monentes, me quamvis reluctantem, id ut facerem, compulerunt. Ego profecto opusculi tenuitatem tàm agnoscens, quàm qui maximè, omninò renuere debuissem; sed Amicorum voluntati obsequi satius duxi, eorumque judicio acquiescere consultius existimavi. Quod si quis adhuc me in hac re nimiæ levitatis arguere velit, non solum non molestè, sed etiam æquo animo feram: modo tantum culpæ, ut par est, mihi detrahat, quantum Amicorum benevolentiæ, & auctoritati tribuendum arbitrabitur.

DE

DE CICUTA COMMENTARII

CAPUT PRIMUM.

Icutæ celebritatem, ſeu potius infamiam auxerunt olim Athenienſes, ejus ſuccum ſceleſtis hominibus in publicis judiciis ad necem propinare ſoliti: quo quidem ſupplicii genere Socratem quoque ſapientiſsimum, & juſtiſsimum Philoſophum affectum fuiſſe accepimus. (*a*) Ubi obiter animadvertere liceat, etſi non ſine magno animi dolore, & admiratione, ne Athenis quidem Philoſophorum contemptores, & hoſtes infenſiſsimos quondam defuiſſe: Athenis, inquam, ea in urbe, quæ cæteris omnibus & ingeniorum cultu, & doctrinæ elegantiâ præſtabat. Verum pœnituit tandem Athenienſes Socratici parricidii, quod & mœrore publico, & ærea Socratis imagine in urbis celeberrimo loco collocatâ teſtati ſunt. Utinam & nos aliquando reſipiſcentes, philoſophiam ex animo colere, & qua par eſt, obſervantia proſequi va-

(*a*) ϗ δεθεὶς μετ᾽ οὐ πολλὰς ἡμέρας ἔπιε τὸ κώνειον. Diog. Laer. in Vit. Socrat.

leamus. Sed, ut eo revertar, unde paulò longius, quàm fas erat, prudens sciensque discessi, Cicuta ab eo tempore, quo Socrati mortem intulisse traditur, adeo magnam invidiam sibi conflavit; ut virulentiæ continenter accusatâ, ejus nomen omnium sæculorum memoriâ exsecratum posteritati fuerit transmissum. At injuriâ, si quid judico: nam venenum ab illo philosopho epotum num ex mero hujus herbæ succo fuerit confectum, an potius aliorum venenorum admixtione ejus vires adauctæ fuerint, non satis constat; immo Plato ipse de morte Socratis disserens id postremum innuere videtur: (*b*) neque enim unquam Cicutam, sed φάρμακον ei propinatum fuisse, sæpius apertè testatur. Cæterum non desunt Auctores cùm veteres, tum recentiores, qui Cicutâ etiam interne adhibitâ in morborum curatione feliciter usi sunt. Hippocrates Medicinæ Parens, & Socrati ipsi coævus mulieri utero ægrotanti *Cicutæ quantum tribus digitis apprehendi potest, in aqua propinare* non dubitat. (*c*) Galenus nonnullas medicamentorum compositiones recenset, quas Cicutæ semen, radix, & succus ingreditur; (*d*) immo de quadam Anu Atheniensi commemorat, eam *ab exigua Cicutæ portione auspicatam ad insignem progressam fuisse copiam, nullo detrimento.* (*e*) Quæ quidem Historia adamussim congruit cum ea, quam Clar. Vir Pe-

(*b*) Plato in Phædon.

(*c*) Κώνειον ὅσον τρισὶ δακτύλοισιν ἐν ὕδατι δίδου πίνειν. Hippocr. de Nat. muliebr. Ed. Lind. t. 2. p. 379. par. 71.

(*d*) Galen. de Compos. medicam. lib. 7. cap. 2. 3. &c.

(*e*) Galen. de Simpl. med. facult. lib. 3. cap. 18.

Petrus Virgilius, Chirurgus Regius peritiſsimus, & ad Chirurgiæ in Hiſpania noſtra incrementum natus, mihi narravit de Filia ſua, quæ Cicutæ extracto ita aſſuefacta eſt ſenſim, ut illud ad drachmæ unius pondus per plures dies, immo vero menſes quotidie aſſumpſerit; quo extracto tam longe abeſt, ut ullum incommodum experta ſit, quin potius appetitu, qui dejectus erat, mirum in modum excitato melius in dies habere cœperit. Plinius vero Cicutæ caulem viridem impune edi à pleriſque affirmat. (*f*) Hieronymus Mercurialis in furore uterino uſum Cicutæ internum commendat. (*g*) Paulus Renealmus Bleſenſis graviſsimas hepatis obſtructiones, exhibito vino, in quo fuerat infuſa radix Cicutæ, non ſemel reſolvit, ut ipſe teſtatur in ſuis Obſervationibus. (*h*) Poſtremis tandem hiſce temporibus Joannes Raius Boulum quemdam commemorat, qui pulverem radicis Cicutæ ad grana xx. in febribus malignis, vel quartana ante paroxyſmum exhibebat, omnibus, quæ unquam expertus fuerat, diaphoreticis præſtantius. (*i*)

Hæc graviſsima doctiſsimorum hominum de Cicutæ innocentia judicia vel ignorata, vel neglecta virulentiæ Cicutæ metum ex animis excutere omnino non potuerunt. Herba malè audiebat apud omnes: eam pejus angue oderat populus: ideo Medici, ne aleam jacere, & ægros periculo committere viderentur, ab ejus

(*f*) Plin. Nat. Hiſt. lib. 25. cap. 13.
(*g*) Mercur. de Morb. mulier. libr. 4. cap. 10.
(*h*) Renealm. obſerv. 3. & 4.
(*i*) Raj. Hiſt. Plant. t. 1. p. 451.

ejus usu, interno præsertim, abstinebant. Adeo magna est præconceptæ opinionis vis. Nescio tandem, quo bono fato Antonius Storckius Reginæ Ungariæ Archiater Clar. in animum induxit, quid revera mali timeri, quid boni è Cicuta expectari posset, incredibili industria experiri, & nunquam satis laudato candore, opusculo in eam rem evulgato, cum cæteris communicare. Sed antequam Storckii experimentorum eventus exponamus: operæpretium erit, Cicutæ de qua agitur, genus, & speciem definire.

CAPUT SECUNDUM.

DUÆ sunt apud Botanicos hujus ætatis herbarum cognoscendarum usitatiores methodi: Josephi scilicet Tournefortii systema ex petalorum numero, & figura desumptum: & Caroli Linnæi methodus sexualis: quorum primum tironibus majori sua facilitate, & simplicitate, alterum in arte provectis accuratiori artificio sese commendat: utrumque autem non modo semper utile, sed interdum etiam necessarium. Cicutæ itaque generis ab utroque Auctore propositam definitionem describemus à Tournefortiana inchoantes.

Genus Cicutæ. Tourn. I. R. H. p. 306.

„Cicuta est plantæ genus flore A rosaceo, & umbel-
„lato, plurimis scilicet petalis B, C, constante, cordi-
„formibus, inæqualibus, in orbem positis, & calici D
„insidentibus. Is autem abit in fructum E ferè glo-
„bosum, ex duobus seminibus F compositum exiguis,
„hinc

„hinc gibbis & ſtriatis, inde vero planis. *Vid. fig.*

Conium LINN. Gen. 299.

Cal. *Umbella univerſalis* (1) radiis pluribus patentibus.
Partialis (2) conſimilis.

Involucrum univerſale (3) polyphyllum, breviſsimum:
Partiale (4) conſimile.

Perianthium proprium vix notabile.

Cor. *univerſalis* uniformis.

Propria (5) Petalis quinque, inflexo-cordatis, inæqualibus. (6)

Stam. *Filamenta* (7) quinque, ſimplicia. *Antheræ* ſubrotundæ.

Piſt. *Germen* (8) infra receptaculum proprium. *Styli* duo, reflexi. *Stigmata* obtuſa.

Per. nullum. *Fructus* (9) ſubrotundus, ſtriatus, bipartibilis.

Sem. duo, (10) hinc convexa, fere hemiſphærica, ſtriata, inde plana. *Vid. fig.*

Linnæus *Conium* hoc genus inſcripſit: quo nomine veteres Græci ſcriptores Cicutam intellexerunt: Cicutæ vero nomen latinum alii generi reſervavit. Quod utique fecit Linnæus non quadam reprehendenda libidine, ut putant aliqui, correptus omnia miſcendi, & ſubvertendi, ſed graviſsimis, ut ego arbitror, & ipſe monet, cauſsis inductus. Enimvero duo erant conſtituenda Cicutarum genera: Cicuta ſcilicet terreſtris, & Cicuta aquatica (cujus nulla injecta eſt mentio in Inſtit. R. H.) non modo natali loco, plantarumque habitu & ſtructurâ, ſed etiam viribus valde inter ſe di-

diverſæ. Ex his Cicuta aquatica, venenis omnibus vegetabilibus, quæ hactenus innotuerunt, tetrior ferebatur (& hæc fortaſſe erat, quâ capite damnati olim plectebantur): Cicutæ terreſtri, ſi ulla, longe minor virulentia inerat, ut Linnæus jam inde ſuſpicabatur, & experimenta Storckiana poſtea confirmarunt. Jure igitur, & optimo conſilio Linnæus Cicutæ terreſtri Conii nomen tribuit: & contra ad Cicutam aquaticam venenatiſsimam plantam ſignificandam odioſum Cicutæ nomen potiſsimum uſurpavit.

Jam vero ſpeciem Cicutæ noſtræ aſsignemus, varia Auctorum nomina, plantæque deſcriptionem, & notas illas, quibus ab affinibus diſcerni poſsit, ſubnectentes.

Cicuta major I. R. H. 306. Moriſon. tom. 3. p. 290. ſect. 12. Tab. 7. *fig.* 1. cujus deſcriptionem affert Storckius.

Cicuta Dod. Pempt. 461. Joan. Bauh. 3. part. 2. p. 175. Rivin. Pentap. Tab. 75. Raj. Hiſt. tom. 1. p. 451.

Cicutaria major vulgaris Cluſ. Hiſt. 2. p. 200.

Conium ſeminibus ſtriatis. Linn. Sp. Plant. 243.

Κώνιον (*Conium*) Hippocr. Theophr. Dioſc. & Galeni.

Radice (*Vid. fig.* lit. R.) nititur napiformi, tereti, perpendiculariter deſcendente, verſus caulem ſenſim craſſiore, interius alba & fungoſa, exterius vero flaveſcente: variis fibris lateralibus ornatâ: ſaporis primo ſubdulcis, poſtea non parum acris. Caulem fert rectum, procerum, per intervalla nodoſum, ad octo pedes nonnunquam adſurgentem, glabrum, leviter ſtriatum, ſeu potius lineis pluribus longitudinalibus ſubobſcuris diſtinctum, fiſtuloſum: dilute virentem: variis maculis

ſan-

ſanguinei coloris reſperſum prope radicem quidem amplioribus & inſignioribus: in ramulos partitum, ex alis foliorum ſingulis ſingulos emergentes. Caulem conveſtiunt folia ſparſa, ex nodis prodeuntia: in plurimas alas Petroſelini inſtar diviſa: petiolis appenſa, membranaceis baſi, & amplexicaulibus, dein teretibus, ſed qua caulem reſpiciunt, ſulcatis: ſuperius atrovirentia, inferius dilute-viridia: foliolis pinnatifidis. Verum hæc omnia quæcumque ſpectant ad ſtructuram foliorum, melius ex appoſita icone patebunt, quæ ramulum repræſentat ex planta quatuor cubitorum altitudinem excedente decerptum, cujus imaginem ad vivum expreſſam ab elegantiſsimo Artifice æri incidi curavimus. *Vid. fig.* Ramuli umbellas ſuſtinent florum alborum, qui poſtea abeunt in fructum ex duobus ſeminibus coaleſcentem ſtriatis, granulatiſque, & Aniſi ſeminum magnitudine, & figurâ non admodum diſsimilibus: aliquanto tamen candidioribus.

Biennis eſt planta: Aprili, & Majo florens: per Hiſpaniam vulgaris. In agro Matritenſi paſsim abundat: loca præſertim amat umbroſa, & pinguia: copioſeque eam provenientem legimus in ſaltu DE LUZON: in hortis oleraceis DE LUCHES, trans colles D. Iſidori ſitis: in Villa Regia, vulgò CASA DEL CAMPO: in agris prope fontem dictum DEL BERRO: in hortis domûs Regiæ DEL BUEN-RETIRO: atque in oliveto Hieronymitarum, ubi hominis altitudinem quandoque ſuperat.

Tota planta odorem ſpirat modo graviorem, modo minus gravem; idem dicas de foliorum ſapore acri, & coloris viriditate: quæ omnia pro plantæ ætate, & ſoli naturâ plurimum variant. Enimvero id in univerſum ob-

ſervávimus : hujuſmodi plantas quò juniores, humilioreſque, & frigidiori in loco naſcentes, eò etiam fœtidiores eſſe, & acriores, foliaque habere tenuius diviſa. Atque hæc quidem foliorum varietas occaſionem fortaſſe præbuit C. Bauhino, & Clar. Tournefortio, ut unam eamdemque Cicutæ ſpeciem in duas veluti diſpeſcerent: (a) *Cicutam* ſcilicet *majorem*, & *Cicutam majorem foliis tenuioribus*. Quorum exemplum ſequi neque Boerhaavius conſultum duxit, neque Linnæus, neque ii deinceps, qui de re herbaria ſcripſerunt. Horum Clariſsimorum Virorum auctoritate, noſtrâque etiam obſervatione nixi contendimus, non tanti eſſe hanc foliorum varietatem, ut duas Cicutæ ſpecies ſtatuere liceat: præſertim cùm in pluribus plantis ex eodem ſemine profectis, immo etiam in una eademque planta hæc foliorum diverſitas quandoque reperiatur. Neque tamen diſsimulare volumus, quemadmodum unius regionis pyra alterius regionis pyris, licet eadem ſpecie inter ſe ſint, odoris & ſaporis ſuavitate antecellere; ita etiam Cicutam, quæ in montibus naſcitur, utpote fœtidiorem, & efficaciorem, ei, quæ in planitie provenit, in uſum medicum fortaſſe eſſe præferendam. Quòd ſi Cicuta montana haud ita facile comparari queat, non ideo deſpondeant animum noſtrates Pharmacopolæ: cùm extracti è Cicuta Matritenſi non adeo fœtidâ confecti efficacitatis inſignia habeant teſtimonia poſtremo capite, ubi de morborum hiſtoriis, enarranda.

Cæterum Cicuta, quæ tertio, & ultimo loco recen-

(a) C. B. Pin. 160. Tourn. I. R. H. 306.

censetur in Inst. R. H. nimirum *Cicuta minor, Petroselino similis*. Tourn. I. R. H. 306. non modo specie revera differt à Cicuta nostra, sed etiam genere, si Linnæo credimus, qui eam cum Hallero *Æthusam* vocat. (*b*) Habet siquidem caulem sulcatum, bicubitalem, glauco quodam polline obductum, non tamen, ut Cicuta Storckiana, maculosum: Calix, seu involucrum partiale (universali enim destituitur) foliolis tribus, vel quinque constat, longissimis, linearibus, pendulis: semina quatuor sulcis profunde inscripta, atque in duas latas facies divisa, non granulata: tota denique herba fere insipida. Quas notas quicumque conferre voluerit cum characteribus Cicutæ legitimæ superius traditis, magnum discrimen inter eas intercedere animadvertet.

Jam vero Cicuta aquatica (Gesn. & Bauh. Hist. Hist. 3. p. 175. *Sium erucæ folio*. Boerh. Ind. Alt. 1. p. 55. *Cicuta umbellis folio oppositis, petiolis marginatis obtusis*. Linn. Sp. 255.) licet idem, ac planta nostra, nomen sortita, sit, non ideo tamen cum ea viribus, naturâ, aut genere Botanico convenit: uti paulò antea innuimus. Etenim Cicuta aquatica, bicubitalis planta, & perennis radice est pollicari, tenuissimis fibris capillatâ, prolixam barbam referentibus, foliaque obtinet pinnata, quorum quælibet foliolis constat plerumque septem, duabus unciis longioribus, per ambitum profunde incisis, atque in extremitate acuminatis. Umbellæ involucro universali carent. Pistillorum styli, & staminum filamenta corollâ longiora

 sunt.

(*b*) Linn. Gen. 317. Hall. Helv. 433.

ſunt. Creſcit præterea Cicuta aquatica propter ripas ſpongioſas, graminoſaſque lacuum regionum ſeptentrionalium: in Hiſpania noſtra rarior. Joſephus Querius in Horto Regio Botanices Profeſſor Primarius celebratiſsimus, atque in indagandis plantis, præcipue Hiſpanicis, diligentiâ nemini comparandus, non longe à Portu (ita enim appellant) Guadarramæ eam obſervavit, ut ipſe mihi teſtatus eſt.

His indiciis Cicuta aquatica, virulentiſsima planta, à Cicuta Storckii innoxiâ, ſeu potius proficuâ non modo diſcerni poteſt, ſed etiam debet. Enimvero ſi id, quod ſentio, libere licet exponere, vehementer ſuſpicor, pleraſque hominum, & belluarum ſtrages, quæ Cicutæ terreſtri vulgo adſcribuntur, aquaticæ potius tribuendas fore. Cujus vim deleteriam ſi quis vult intimius noſſe, conſulat aureum librum, quem integrum de Cicuta aquatica conſcripſit Joan. Jacob. Wepferus. Ed. Lug. Bat. 1733.

Noſtrates communi vocabulo *Cañaeja* plures, eaſque inter ſe diverſas plantarum ſpecies comprehendunt, magno ſane erroris periculo. Et primum *Cañaeja* vocant Cicutam Storckianam, ſeu ut alii malunt *Cañaleja*, *Cañahueca*, & *Cañafleja*. Eodem præterea nomine appellant Ferulam fœminam Plinii. Inſt. R. H. 321. Quod ne confuſionem pareret, optimè animadvertit Andreas Lacuna noſter in Comment. Dioſcor. lib. 4. cap. 80. p. 427. Cluſius quoque tradit Hiſt. 2. p. CXCII. hanc vocem *Cañaeja* nunnullis Thapſiæ ſpeciebus, atque omnibus ferme ferulaceis (quarum ſumma varietas per univerſam Hiſpaniam) tribui. Quæ tamen omnes facilè à Cicuta diſtinguuntur ſeminum magnitudine, & figurâ longè diversà; florum-

rumque colore plerumque luteo.

CAPUT TERTIUM.

QUoniam quæcumque ad plantæ cognitionem pertinent, copiosè, & ſatis, ut arbitror, luculenter tradidimus; reliquum eſt, ut ad ejus uſum, & vires explicandas progrediamur. Scire itaque oportet Cicutæ uſum externum in Medicina ſemper fuiſſe poſt hominum memoriam frequentiſsimum. Dioſcorides (*a*), quem Veteres ſequuntur, Cicutam miſcet collyriis, quæ levandi doloris gratia temperantur: lac etiam puerperarum mammis appoſitam extinguere, & in virginitate mammas coercere affirmat: atque in univerſum vires ei reſolvendi, & demulcendi tribuere videtur. Conſentanea cum Veteribus tradunt Recentiores: inter quos, qui omnium inſtar eſt, Geoffroyus (*b*) ad nimium lactis proventum mammis puerperarum, quæ lactare nequeunt, vel ſub metu coagulationis lactis coerciti, & indurationis mammarum plantam hanc contuſam, & in lacte, vel in aqua, & aceto decoctam, ſub forma cataplaſmatis applicatam commendat. Proponit quoque Cicutæ folia in lacte cocta ad dolores podagricos, & hæmorrhoidales mitigandos. Eadem folia, quocumque modo applicentur, itemque emplaſtrum de Cicuta in emolliendis tumoribus tam lienis, & hepatis, quâm etiam partium externarum duris nempè ſcirrhoſis, ſtrumoſis, grumoſis, efficaciſsima remedia eſſe contendit.

At-

(*a*) Dioſcorid. lib. 4. cap. 74.

(*b*) Geoffroy. Mat. Med. tom. 3. p. 326.

Atque hæc de viribus, & uſu Cicutæ externo attigiſſe ſufficiat. Quod ſi quis ex me quærat modum peculiarem, quo effectus ſuos edit Cicuta in corpore humano, & ejus minimarum particularum figuram, & motum; fatebor equidem me ea libenter neſcire, quæ vix, ut ego arbitror, ſciri poſſunt: neque me eum eſſe, qui arcana naturæ, & rerum principia detegere, aut ſperandum, aut in medicina facienda neceſſarium ducam.

Cæterum Geoffroyus ipſe ſupra memoratus variis obſervationibus, & experimentis ad Cicutæ vires explorandas inſtitutis, analyſi itidem Chymicâ propoſitâ, totius plantæ ſaporem ſalſum eſſe tradit: odorem narcoticum fœtidum: ſuccum ejus chartam cœruleam rubro colore perparum inficere; undè haud ineptè conjicit, Cicutam ſale quodam ſali ammoniacali (quem potenter reſolvere conſtat) ſimili donari cum multo oleo, & terra permixto. Idem etiam tradit Tournefortius, & nos ipſi de Cicuta noſtra confirmare poſſumus, cujus plures libras analyſi ſubjecimus. Quapropter ſi quis Cicutam his principiis conſtantem in corpus humanum reſolvendo, & diſcutiendo agere contendat; veroſimillimam ille meo judicio ſententiam ſequetur, quam & Medicorum tum Veterum, tum Recentiorem praxis ſtatuere, & virium plantæ exploratio ſenſuum externorum ope inſtituta, & demum analyſis ipſa Chymica confirmare videtur.

Jam verò quoniam ad eum locum pervenimus, ubi fortè Chymiæ injecta eſt mentio, & non deſunt in Hiſpania, qui de recto Chymiæ in Medicina uſu dubitant, & Juventutem ab utiliſsimæ hujus artis ſtudio deterren-

dam

dam contendunt ; non abs re erit, quid de tota ea disputatione ſentiam, breviter exponere.

Chymia itaque ſi ſuis finibus contineatur, ſi Medicinæ adminiſtra ſit, non domina ; nulla propemodum eſt Medicinæ pars, in qua ejus certa, & inſignis utilitas clarè, ac dilucidè non appareat. Quid enim ad partium tam ſolidarum, quàm fluidarum compoſitionem explorandam aptius excogitari unquam poteſt? Quid ad facultates rerum non naturalium, quæ valetudini aut obſunt, aut proſunt, diſtinguendas, & explicandas magis idoneum? Quid ad cauſſas, effectuſque, qui in liquidorum aut humorum mixtione cernuntur, perſcrutándos? Quid ad eorumdem varias mutationes, undè morbi plerumque fiunt, dignoſcendas accommodatius? At in ſudorum, fæcum, urinarum, aliorumque fontium, ex quibus ſigna petuntur, naturâ indagandâ quid ejus regulis, normâque utilius, aut minus periculoſum? Quid cenſendum de præceptis, & adjumentis, quibus eadem tot tantorumque tentaminum generibus partem illam, quæ in efficacioribus iis quidem, jucundioribuſque medicamentis parandis verſatur, auxit, & illuſtravit? Nemo profecto ſanæ mentis vel parum in his ſtudiis verſatus, Chemiam non ſolùm ad Phyſiologiam, ad Hygienen, ad Pathologiam, ad Semeioticam, ad Therapeuticen, verum etiam ad univerſam ſalutarem Artem promovendam, & locupletandam quamplurima commoda, & incrementa ſuis experimentis attuliſſe inficiabitur. Nonne qui Chemiam à Medicina exulare vult, eodem jure & Botanicen, & Phyſicam, & Mechanicam, & ſubtiliorem Anatomen, aliaſque optimas diſciplinas exulare velit? Quarum tamen præſidiis ſi Medi-

cus

cus destituatur, quid inter Medicum hujusmodi, & circumforaneum Pharmacopolam intersit, profecto non video.

At Chemia (inquient) aliquando extra fines sibi præscriptos vagatur, falsis interdum analogiis ducitur, igni nimium confidit, omnia obscuris vocabulis involvit, prima rerum principia detegere contendit, aliaque conatur hujusmodi, quibus Medicina nedum illustratur, sed etiam corrumpitur. Sed quorsum hæc? Ego quidem pravum Chemiæ usum neque probo, neque dissimulo: rectum usum Medicinam facientibus opportunum, seu potius necessarium judico. Ita igitur statuamus, quemadmodùm non pauca beneficia ex recto Chymiæ usu Medicinam accepisse, sic etiam plura detrimenta ex pravo ejus usu in Medicinam invecta. Verum hæc esto non Artis vitium, sed imperitorum Artificum, qui sibi indulgentes, plus Chemiæ tribuerunt, quâm ipsa postulabat.

Id etiam Boerhaavius ipse agnoscit Chymicorum facilè Princeps, qui Orationem conscripsit *de Chemia suos errores expurgante*. Quò magis mirandum est, & minus ferendum, esse aliquos, qui *Magnum Boerhaavium* temere, & contumeliose etiam accusent, tamquam nimio suæ Artis amore obcæcatum, tanquam *in res novas nimis propensum*, tanquam *infelicem in secretionum regulis tradendis*, tanquam *in aphorismis diminutas admodum*, *neque benè ordinatas morborum historias tradentem*, tanquam .... Sed pudet me tam atrocia maledicta repetere, quæ istos falsò sibi sapientis nomen arrogantes, in tantum Virum congerere & effutire non puduit. Proh miram hominum impudentiam! qui Boerhaavium publicè traducere non sunt veriti:

riti: Boerhaavium inquam Artis Medicæ doctrinâ cum paucis, prudentiâ cum nemine comparandum: Boerhaavium Hipocraticæ Medicinæ Instauratorem, quem doctissimi nostræ ætatis homines summis laudibus cumulare non cessant: Boerhaavium omnium pene artium, & disciplinarum cognitione excellentem, quem Medici, qui per Europam præstantissimi habentur, & sunt, & quibus Maximi Reges valetudinis suæ curam concredere non dubitarunt, Magistrum habuisse, laudi, & summo honori sibi ducunt: Boerhaavium denique, cujus librorum lectione omnes, qui sapiunt, ita afficiuntur; ut si fortè Boerhaavii nomen audiunt, non secus ac si ipsius sapientiæ nomen audirent, venerabundi assurgant. Sed quorsum plura? Horum invidorum, qui summus Viris publicè, ac ignominiosè detrahunt, & quidquid ignorant, impudenter reprehendunt, insanam audaciam consultius est contemnere, & silentio præterire, ne eorum petulantiam suggillantes, vel minimam probrorum suorum rationem habuisse videamur.

Eò igitur redeamus, unde me indignatio, quasi quidam æstus, abripuit. Cicutæ usus externus jamdiù fuit ad plurima morborum genera constanti Medicorum consensu commendatus. Ad internum vero quod attinet, qui Cicutam extrinsecus exhibere ausus fuerit, si eos excipias, quos primo capite memoravimus, ante Storckium reperio neminem. Hujus igitur experimenta paucis exponam.

Antonius itaque Storckius Cicutæ externè adhibitæ ad tumores frigidos dissipandos, ad scirrhos solvendos, & cancrorum dolores levandos virium sat experientiâ doctus, suspicari cœpit, Cicutam easdem utilitates faci-

D liùs,

liùs, & fortaſſe etiam alias præſtituram, ſi internè aſſumenda præberetur. Neque prudentem cautumque alioquin virum virulentiæ nota Cicutæ inuſta deterruit; nam præterquamquod Veterum auctoritati non adeò deferebat, ut ſibi, ad ulterius experiundum, aditum omnem præcluſum eſſe exiſtimaret; intelligebat etiam venena pleraque nihil aliud eſſe, quam medicamenta quædam, quæ, ſub mole exiguâ, vi agunt maximâ, & inſignes mutationes in corpus inducunt: in quorum adeò adminiſtratione cautiſsimè ſe gerere Medicum oportet.

Poſtquam igitur extractum Cicutæ in cane tentaſſet (in homine enim primum periculum ſine ſcelere fieri non poterat), & in ſemet ipſe innoxiam ejus vim eſſet expertus; tum demum eo uti in morborum curationibus ſibi licere arbitratus eſt. Quapropter pilulas de extracto cicutæ pluribus ægrotis in Noſocomio, cui erat Præfectus, exhibuit, idque eventu adeò felici, ut experimenta deinceps colligere, & opuſculum (*c*) de Cicutæ usûs interni præſtantiâ in humani generis utilitatem tribus abhinc annis edere curaverit. Exceptus fuit liber ſummo Medicorum plauſu; ſed, quæ eſt omnium novorum medicamentorum conditio, remedium variâ fortunâ diu jactabatur. Quamobrem ſequenti anno alterum opuſculum (*d*), & non multo poſt Supplementum

---

(*c*) Antonii Storck libellus, quo demonſtratur, Cicutam non ſolum uſu interno tutiſsime exhiberi, ſed & eſſe ſimul remedium valde utile in multis morbis, qui hucuſque curatu impoſsibiles dicebantur. Vindobonæ 1760.

(*d*) Libellus ſecundus, quo confirmatur, Cicutam, &c. Vindobonæ 1761.

tum (*e*) etiam ad hoc adjunxit : in quibus operibus & novas curationes profert, & veteres confirmat.

Virium autem Cicutæ per experimenta Storckiana exploratarum summa hæc est:

Cicuta insensibilem quandoque transpirationem, urinas vero plerumque promovet. Minima nostri corporis vascula pervadit, quò efficacissima medicamenta permeare vix possunt. Hypocondriorum igitur, renum, & uteri obstructiones solvit : languori, & membrorum doloribus, & atrophiæ medetur : generandi potentiam ab obstructione sublatam restituit. In cataractis, *gutta serena*, aliisque oculorum, cæterorumque sensuum organorum vitiis sæpe profuit. Valet adversus hemicraniam, & cephalalgiam inveteratam : adversus vomitum pertinacem, & stomachi dolores : adversus rachitidem, podagram, dolores arthriticos, rheumaticosque vagos, & fixos. Feminas, quæ suppressa menstrua, vel quæ difficilem habent eorum evacuationem, juvat. Indurationes uteri, tumores scrophulosos, strumosos, & mammarum, parotidum, abdominis, & quarumcumque corporis partium scirrhos potentes resolvit: ideoque hydropi, phthysi scrophulari, ictero, & cachexiæ aliquandò medetur. Membris motum, & sensum restituit, quæ nec ipsâ *electrizatione* obtineri poterant. Acrimoniam sanguinis temperat : serum acre, spissum, tenax dissolvit : quamobrem *in tinea*, in scabie etiam retropulsa, cæterisque morbis cutaneis utiliter adhibetur : itemque in fluore albo, in gonorrhea inveterata, aliisque luis venereæ symptomatis, quæ mer-

(*e*) Supplementum necessarium de Cicuta, &c. Ibid. 1761.

mercurii ipſius , vel unguento extincti , vel ſublimati , & in ſpiritu frumenti ſoluti vim eluſerunt. Medetur etiam ulceribus malignis , fiſtulis , & ſinibus , & variolarum , morbillorumque reliquiis. Cariem quoque oſsium diſsipat , & eorum corruptionem præcavet: adeoque in ſpina ventoſâ plurimum prodeſt. Cancrum deniquè ſæpe ſanat , & plerumque ejus acrimoniam ſaltem mitigat , benignam ſuppurationem promovet , & dolores lenit , atque demulcet.

At mirabitur fortaſſe quiſpiam , & vix fieri poſſe putabit , unam eamdemque plantam tam varia præſtare , tam multiplices , atque inter ſe diverſas morborum ſanationes afferre. Verum mirari profecto deſinet , ſi meminerit , Cicutæ virtutem in univerſam corporis machinam agere humorum tenacitatem reſolvendo ; adeòque vaſorum , per quæ ſanguinis , & aliorum fluidorum fit circulatio , in qua omnis vita , & valetudo conſiſtit , obſtructiones tollere; cauſam ſcilicèt removere morborum non modo ſupramemoratorum , ſed multo etiam plurium fecundiſsimam procreatricem. Huc accedit , ipſam Storckii experimentorum enarrationem eum candorem præſeferre , ut nulli dubitationi locus relinquatur. Ad hæc : obſervationes ſuas tradit Storckius aliorum Medicorum , & Chirurgorum tum Vindobonenſium , tum exterorum obſervationibus confirmatas. Quibus omnibus Gerardi Van-Swietenii , *Magnì illius Boerhaavii* quondam Auditoris , auctoritatem tanquam cumulum adjecit. Qui profecto Gerardus experimentis Storckianis non ſolùm interfuit , ſed etiam præfuit : immo idem ipſe glandulas colli tumidas , & ſcirrhoſas Cicutæ uſu aliquandò ſanaſſe dicitur. Ab eo tem-

tempore plures morborum ſanationes in Germania, (*f*) in Italia, in Belgio, in Anglia (*g*), & Gallia (*h*) ſecutæ cum Storckii obſervationibus conſentientes eamdem Cicutæ vim, atque utilitatem teſtantur. Neque verò iis omnibus infeliciores fuerunt in Hiſpania Medici, qui Cicutam adminiſtrarunt; quorum quidem curationes capite poſtremo reperientur.

CAPUT QUARTUM.

QUoties mecum reputo, cur ſæpè accidat, ut nova medicamenta cùm primùm evulgantur, magnis laudibus excepta, atque in Cœlum uſque ſublata omnium ore, & uſu celebrentur, dein ſenſim neglecta temporis ſucceſſu oblivione deleantur; id non tam remediorum, quam Medicorum, & Pharmacopœórum culpâ fieri exiſtimo. Enim vero illi neque morbis, quibus ea propriè conveniunt, neque eâdem ſemper methodo medicamenta adhibent, quâ primus eorum Auctor præcepit; hi autem in medicina paranda ſuum potius judicium, quam Inventoris præcepta ſequi malunt. Quapropter nil mirum, ſi remedia alioquin præſtantiſsima Auctoris fidem, ægrorum ſpem, & Medicorum expectationem fallant. Ad hæc vitanda, poſtquam morbis, quibus Cicuta convenit, ſuperius recenſuerim, modo jam quo pacto ad Storckii mentem me-

(*f*) Vid. Comment. de Rebus in Medic. geſtis Lipſ. tom. 8. p. 4.
(*g*) Vide Monthly Review. Octobre 1761.
(*h*) Vid. Journal de Medecine 1761. Fevrier &c.

medicamenta ipſa è Cicuta conficiantur, & adminiſtrentur, tradere operæ pretium erit.

Præparationes quidem Cicutæ, quibus Storckius utitur, hæ fere ſunt: Infuſum tam ſimplex, quàm compoſitum, Decoctum, Fomentum, Emplaſtrum, Cataplaſma, Mel Cicutæ cathæreticum, Extractum. Itaque ut ordine procedamus, incipiamus à primâ, vires, uſumque cuique adnectendo.

Infuſum.

R. *Herbæ Cicut.* . . . . *quantum placet.*
Affunde aquæ fervidæ. . . . . *q. ſ.*

Maneant aliquantiſper vaſe cooperto, ut fiat S. A. infuſio, modo dilutior, modo ſaturatior.

Ulcera ſordida detergit: dolores lenit: injectionibus in fiſtulas, in ſinus, in vaginam, atque in quaſlibet cavitates faciendis inſervit: lintea vero carpta, atque hujuſmodi infuſo madida parti affectæ applicantur; quæ quidem antequam removeantur, iterum infuſo madefiant.

Si loco infuſi adhibeatur decoctum; efficacius inde medicamentum evadet, quod majorem iccirco circumſpectionem in uſu poſtulat.

Infuſum Cicutæ compoſitum.

R. *Infuſi ſimpliciis* . . . . . . *libram unam.*
Aceti lithargyrii . . . . . . *drachmas duas.*
Miſce.

Detergens, atque anodynum eſt. Eo nonnumquam repletur cavum ulceris.

Fo-

Fomentum è Cicuta.

R. *Herb. Cicut. exsiccatæ, & conscissæ . . . . quantum libet.*

Hanc linteo sacculo immissam in aqua fervida, vel ut remedium mitius sit, & minus fœtidum, in lacte per aliquot minuta coque: dein exprime, & calenti adhuc sacculo partes affectas fove. Fomentum autem subinde renova.

Gangrænæ progressum sistit, & corruptum à sano separat. Podagricos dolores sedat: immo & tophos articulorum emollit, & dissipat: in rheumaticis, & arthriticis doloribus magnum levamen affert. In strumis scirrhosis, in indurationibus glandularum, & mammarum, & demum in ipsis cancris plurimum profuisse observatum est.

Emplastrum.

Emplastrum in officinis passim prostat: quare supervacaneum est, ejus præparationem hic tradere. Ejus quoque vires, & usus notissimus. Noctu præsertim sub cataplasmate affecto loco applicatur.

Cataplasma.

R. *Herb. Cicut. . . . . quantum volueris.*

Coque in *s. q.* aquæ, vel lactis: contunde, & fiat cataplasma S. A. Dolores mulcet: suppurationem promovet.

Mel Cicut. cathæreticum.

R. *Pulv. herb. Cicut. . . . . drachmas duas & semis.*

Mell.

Mell. rosar. . . . . uncias tres.

Misce, & serva in usum.

Linteis carptis superextensum, & callosis cancrorum labiis applicatum ea plerumque exedit: necnon etiam cancros ipsos fungosos erodit.

Extractum Cicutæ.

R. *Folior. Cicut. & caulium nondum florido-rum. . . . . quantum placet.*

Contunde, & sub torculari exprime: succum expressum & colatum in B. M. per inclinationem effunde: ut continenter agitatus vaporet ad melleam ferme spissitudinem. Tum remove ab igne, & agitatam denuo, permixtamque massam in solis radiis expone, donec justam extracti consistentiam adquisierit. Ex hoc extracto cum *s. q. pulv. folior. Cicut.* fiant pilulæ ponderis granorum duorum: quæ sane maximam resolvendi vim habent.

Extractum hujusmodi legitimè paratum agnosces, si odorem & saporem Cicutæ ipsius, vividiorem tamen, referat: si chartæ affrictum eam non atro omnino, sed obscure viridi colore inficiat: si denique ab aeris attactu non liquescat, quemadmodum facere consuevit illud, quod empyreuma Artificis incuriâ, aut ignorantiâ contraxit.

Sunt qui, ut extractum conficiant, Cicutæ succum ovi albumine clarificant: verum ii meo quidem judicio haud rectè faciunt. Dum enim extracti elegantiæ nimis diligenter student, illud plurium efficacissimarum particularum ovi glutine irretitarum viribus spoliant.

liant. Sed eò in primis Artificis cura ſpectare debet, ut propria illa, & præcipua Cicutæ principiorum craſis, quantum fieri poſsit, in extracto conſervetur, cavendo ne ab ea recedens nimiâ ignis violentiâ in alcalicam naturam tranſeat. Utimur vero ad ſuccum eliciendum Cicutæ herba, abſciſſa radice, ut Storckius monet.

Atque hæc eſt ſimplicisſima illa extractum Cicutæ conficiendi ratio, quam nos probamus non ſolum Dioſcoridis (*i*) auctoritate moti, quem methodo non admodum abſimili Cicutæ ſuccum ſolis calore in paſtillos denſatum adhibuiſſe accepimus, ſed etiam ipsâ experientiâ edocti: nam hujuſmodi noſtro extracto plures morbos ſanatos fuiſſe, frequenter vidimus.

Quod vero ad univerſam methodum hæc medicamenta adminiſtrandi attinet, Storckius ægroto convenientibus remediis præparato duas, vel tres, vel quatuor, vel etiam ſex extracti pilulas manè & veſperi quotidie exhibet, & infuſum folior. Veron. Heder. terreſtr. Scab. florum Samb. vel aliud ſimile ſuperhibendum jubet. Senſim autem doſim auget, donec levamen æger experiri incipiat: tum vero ea in doſi conſiſtit. Ubi animadvertendum eſt nonnumquam contingere, ut primis curationis diebus nullus effectus ſenſibilis Cicutæ uſum conſequatur; ſucceſſu tamen temporis obtinebitur.

Externè adhibet pro re natâ cæteras Cicutæ præparationes, cujus vires, & uſum ſuperius deſcripſimus.

E Ne-

(*i*) Dioſcorid. lib. 4. cap. 74.

Neque totum curationis opus ſoli Cicutæ committit. Adjungit aliquando pro rei opportunitate, & ſymptomatum morborumque complexu alia medicamenta. Exempli cauſa in febri intermittente, vel in ſumma humorum putredine, Cicutæ extracto chinamchinam addit: in doloribus rheumaticis præter Cicutæ pilulas rad. Bardan. decoctum ad uſum: in podagra præter eaſdem pilulas magnam ſeri lactis copiam præbet. Si febris accenditur, Cicutæ doſim imminuit: venæ ſectionem inſtituit: nitroſa commendat. Interdum etiam materiæ morbificæ exitus cultro parari debet. Illud vero præcipue animadvertendum, alvum perpetuò lubricam ſervari oportere: ſæpe etiam eam ſubduci, rhabarbaro ſcilicet, vel alio purgante medicamento ſubinde exhibito: quod ſane quoniam materiæ morbificæ à Cicuta jam reſolutæ expulſionem è corpore promovet, opportuniſsimum eſſe ſub extracti uſu experientiâ compertum eſt.

Qui Cicutam ſumunt, ea victus ratione utantur, quæ iis, qui è morbo convaleſcunt, præſcribi conſuevit. Alimenta nimirum ſint facilis concoctionis, & boni ſucci. Vitentur non ſatis fermentata, necnon acria, & aromatica. Vini moderatus uſus non interdicitur. Aer purus, ut in locis campeſtribus, & ventis leniter, & frequenter perflatis, & mediocris corporis exercitatio non parum curationem juvant. Contrâ obſunt motus violenti, & præſertim partes affectas fricare ſæpius, & ſcalpere: quapropter à thoraculis anguſtis, veſtibuſque ruvidis, & hiſpidis induſiis in mammarum cancro diligentiſsime cavendum.

Cæterum Cicutæ extractum innocentiſsimum reme-

medium est: cujus unciam semis quotidie tuto exhiberi aliquando posse testatur Storckius. Ejus quoque convenientem dosim pueri ipsi, puerperæ, gravidæ, & senes absque ullo periculo, immo etiam cum insigni utilitate sæpius usurparunt. Siqui tamen sunt, qui ex idiosyncrasia Cicutam ferre non possunt, hi abstineant.

Atque hæc pauca de curationis methodo attulisse sufficiat: plura Medici, & Chirurgi prudentiæ necessario reliquenda sunt. Qui si in medicina facienda experientiam, & rationem ducem sequantur, nihil profecto offendent, & officio suo rite fungentes ægrorum languoribus mirifice subvenient.

CAPUT QUINTUM.

Historiarum morborum Cicutæ Matritensis usu proglitatorum Decas.

AD Cicutæ efficacitatem in sanandis morbis uberius demonstrandam, operæ pretium duxi varias hic curationes adnectere, quas in variis morbis insigniores Medici, & Chirurgi Matritenses, quibuscum familiariter utor, felici eventu recenter susceperunt. Earum seriem, ut mihi quisque candide, amiceque impertitus est, fideliter exponam.

HISTORIA PRIMA,

Communicata à Laurentio Rolandio, Protochirurgo Castrensi, & in Regio Collegio Chirurgorum Barcinonensi Propræside, & Professore peritissimo.

AD Nosocomium Barcinonense accessit Vir quidam ruricola, tricesimum circiter annum agens, temperamenti phlegmatici, qui quartum jam annum in sinistri oculi majori cantho pertinax ulcus habebat. Hujus diameter unius fere pollicis: omnia aderant symptomata, quæ cancrum comitari consueverunt: labia nimirum reflexa, & callosa, color lividus, suppuratio serosa, & acris, quæ & ipsum ulcus, & junctam ei cutim roserat: odor intolerabilis: æger denique acutissimis vexatus doloribus noctes ferme semper agebat insomnes. Rolandius cùm ex hujusmodi signis ulcus cancrosum esse judicasset; decrevit ægroto præscribere extractum Cicutæ, quod tunc quidem primùm in illo Nosocomio fuit adhibitum, cujus vires adversus eos morbos magnas esse ex Storckii opusculo paulo ante edito intellexerat. Postquàm igitur ægrum consuetis remediis præparasset, venæsectione scilicet, purgantibus, aliisque humectantibus, & temperantibus medicamentis; parari jussit extractum ex cicutâ, quam eamdem prorsus esse cum illâ Storckii, pro comperto habebat. Sed initio illud ad dosim, quam Auctor proponit, exhibere noluit. Plantæ enim virium efficacitatem nondum erat expertus; quæ sane (ut eru-

eruditiſsimus Aſtrucius (*a*) cautè monet) pro varia ſoli ratione non parum variare ſolet. Oportebat etiam Medicorum, Chirurgorumque, quos ad conſultandum advocaverat, aliqualem rationem habere, qui, ſi res malè ceſsiſſet, nimiæ vel levitatis, vel audaciæ cum ægrorum periculo eum inſimulare potuiſſent. Præſcripſit itaque granum unum manè, & veſperi per diem, exhibuitque toties ſuperbibendam lactis libram decocto Cich. ſylveſtr. temperatam, commendato etiam interdiu ejuſdem Cich. ſylveſtr. decocti uſu. Tribus diebus tranſactis granum alterum manè, & veſperi addi juſſit. Die ſexto, & ſingulis poſthàc diebus ſenſim ſingulas doſes grano auxit; & quinto decimo quoque die alvum duci curavit. His præſidiis dolores miteſcere: æger placidiùs dormire: ſuppuratio meliùs procedere, mediocris fieri conſiſtentiæ, & minus fœtere: ulceris labia molleſcere: fundus verò rubicundiorem in dies colorem induere cœpit. Continuatus eſt uſus extracti gradatim augendo doſim ita, ut uſque ad ſeptuaginta demum grana ſumenda perventum fuerit, triginta quinque ſcilicet manè, totidemque veſperi. Tum denique materias balſami conſiſtentiam adipiſci: ceſſare penitus dolores: carnis regenerationem paulatim fieri: tegumenta coaleſcere: ulcus coire, ac poſt tres menſes ab inſtitutâ curatione, cunctis mirantibus ſimul, & lætantibus, ægrum omnino convaluiſſe obſervatum fuit.

HIS-

(*a*) Tract. de Morbis mulier. tom. 3. lib. 2. cap. 7.

HISTORIA ALTERA,

Communicata ab eodem Clar. Viro.

PER idem fere tempus aderat in Noſocomio æger alter ſexagenarius, vultu fœdo, & ulceribus, quæ depaſcentia vocant, à duodecim annis undequaque eroſo. Quamobrem ad Noſocomii partem incurabilibus attributam, tamquam re deſperatâ, fuerat ablegatus. Glandulæ maxillares, parotideſque etiam exulceratæ: naſus magnâ ex parte exeſus: ductus ſalivales Stenoniani perforati: dolores acerbiſsimi: humor extillans acris, & rodens: teterrimus inde fœtor exhalans: oræ ulceris reflexæ: corpus præterea macie extenuatum. In anguſto res erat: ſed præſtabat anceps experiri remedium, quàm nullum. Tentandum itaque cenſuit Vir Clar. bono memorati ægroti eventu audentior factus, extracti Cicutæ uſum eadem prorſus ratione, qua factum fuiſſe ſuperiori hiſtoria traditum eſt. Cùmque poſt duos menſes elapſos jam ſcrupulos duos quotidie æger caperet, adeò morbo levatus eſſe videbatur; ut materiæ ex tenuibus, & acribus craſsiores, & purulentæ evaſerint: ulcus minus fœtere: tubercula carnea rubeſcere: labia ulceris ſenſim molleſcentia coire cœperint: doloreſque prorſus evanuerint. Natura tamen imbecillior in dies evadens, morbi & remedii vi fracta tandem ſuccubuit. Hinc tamen liquido patet, medicamentum, quantum fieri potuit, ægroti vitam protraxiſſe. Et certè valente natura remedium abſque dubio vim morbi viciſſet; ſed infirmioris jam, & languentis naturæ vitio evenit, ut morbi vis remedium ipſum vinceret, ac ſuperaret.

HIS-

HISTORIA TERTIA,

Communicata ab Antonio Herrero, Familiæ Reginæ Elisabethæ Medico, & Regiæ Academiæ Medicæ à Secretis.

OBstetrix quædam quinto jam menſe ſævisſimis cruciabatur abdominis doloribus, qui vulgarium medicamentorum uſu nedum minui, ſed etiam augeri videbantur. Ingraveſcente morbo cùm ægra dolores ferre vix poſſet, & frequentiùs in animi deliquium incideret; mortem jam jam inſtare facile ſibi perſuaſerat. Tum accitus Herrerus invenit eam ſyncope correptam, pulſu arteriarum vix ſenſibili, atque imo ventre durisſimis tumoribus inæquali, quibus vel leviter contrectatis intolerabiles ardores cum intenſis doloribus ſe ſentire querebatur. Quapropter cardiacum medicamentum præſcripſit, & parti dolenti cataplaſma ex herba Cicutæ applicari juſsit, itemque pilulas ex ipſius Cicutæ extracto methodo Storckianâ per plures dies exhibuit. Quibus auxiliis adeò profecit, ut intra viginti circiter dies domo exire, & ſpatiari ad libitum mulieri percommodè liceret, de cujus ſalute haud multo ante pene omnino fuerat deſperatum.

Idem etiam laudatus Herrerus mihi ſæpius teſtatus eſt, ſe quidem in cancris mammarum exulceratis Cicutæ extracti vires nondum fuiſſe expertum: in occultis autem, quos vocant, cancris, & abdominis ſcirrhis, in cancrum jam ſenſim vergentibus, reſolvendis nunquam ſine bono eventu idem extractum adhibuiſſe.

HIS-

HISTORIA QUARTA,

Communicata à Joanne Lopezio, Caroli Regis Familiæ Chirurgo.

MOnialis quædam conſiſtentis ætatis, temperamenti ſanguineo-lymphatici, habitûſque non abſimilis, menſtruis evacuationibus paulatim deficientibus, iiſdem penitus deſtitutá eſt. Ob eam cauſam ſubortus eſt primùm tumor in liene durus, nec ita parvus, deinde in variis meſenterii glandulis, & in ipſo utero plures naturæ ſcirrhoſæ tumores magnitudinis Limoniorum ſuccreſcentes ſucceſſu temporis in cancros abierunt. Adminiſtrata ſunt ei remedia quæcumque tradit praxis, & Auctores primæ notæ, tum ad excretionem menſtruam deficientem reſtituendam, tum etiam ad tumores reſolvendos. At ejus fuit pertinaciæ morbus, ut ſuperveniente artuum inferiorum œdematosâ tumeſcentiâ non ſine pungentibus, acerbiſsimiſque doloribus, inappetentia quoque, aliiſque triſtibus ſymptomatis ingruentibus, plures Medicos, & Chirurgos conſulere fuerit neceſſe, qui omnes una voce de ægrotantis ſalute actum eſſe exiſtimarunt. Hîc Lopezius Storckii opuſculum, ejuſque inventum ad memoriam revocans, ſimilitudinem quamdam huic morbo cum morbo in *caſu*, ſive Hiſtoriâ ſecunda Storckii tradito intereſſe animadvertens, ægrotæ extracti granum manè, & veſperi per ſex dies, & florum Sambuci infuſum ſuperbibendum dedit. Subſequentibus quatuor diebus præſcripſit tria grana manè, & veſperi aſſumenda; atque ita in dies granum ſingulis doſi-

ſibus addere pergit, donec eò perventum eſſet, ut per plures dies extracti ſcrupulos duos bis in die ſumeret. Incredibile eſt, quantas mutationes uſus Cicutæ per quatuor menſes continuatus in ægra molitus fuerit, quotque bona pepererit: dolores remiſsi: tumores reſoluti: corpus detumuit: alvus quandoque ſubducta: appetitus excitatus: uno verbo, ægra priſtinæ valetudini reſtituta.

HISTORIA QUINTA,

Communicata à Franciſco Bonillo, Caroli Regis Familiæ Chirurgo.

MAtrona quædam, honeſto ſatis loco nata, Thereſia Lopezia nomine, ſeptuageſimum ſecundum annum agens, ingenti cancro mammam dexteram obſidente vexabatur: cachexiâ præterea laborabat, urinæ ſuppreſsione, febri continuâ, leucophlegmatiâ, inappetentiâ, & vigiliis. Cancer fœtorem efflabat cadaveroſum: ejus ambitus venis turgebat lividis: labia reflexa, dura, inæqualia; & intenſus ubique dolor. Franciſcus Bonillus curationem inſtituit in D. Antonii Abbatis Noſocomio ſub menſis Auguſti finem. Primis igitur ſex diebus Cicutæ extracti granum manè, & veſperè præſcripſit. Tum verò mirâ, quâ pollet, dexteritate cancrum ſecuit, qui ſex circitèr libras pendebat. Die ab inſtituta curatione ſeptimo tria grana ejuſdem extracti exhibuit manè, totidemque veſperi: jamque uberiorem urinæ copiam excerni animadvertens, ob imminentis diarrheæ metum quatuor ex-

tracti Chin. Chin. grana extracti cicutæ granis itidem quatuor manè, & vesperi capiendis addidit. Prosperè succedebat ulceris suppuratio, & urinæ copiosa, & expedita excretio. Quapropter octo extracti Cicutæ grana cum quinque extr. Chin. Chin. granis quotidie bis exhibuit. Jam vero omnia ad sanitatem spectare visa sunt: ulceris margines cicatrice obduci: suppuratio laudabilis, & copiosa: urina, appetitus, somnus optimè. Die vigesimo octavo Tinct. Rhabarb. uncias quatuor propinavit; cujus ope alvum octies dejecit: dieque trigesimo tertio iterum eamdem Tincturam assumpsit. Interea vero extracto Cicutæ prædictâ methodo, & dosi continenter utebatur usque ad diem sexagesimum tertium: quo die primùm Nosocomio egressa est. Postridie rursus Tinctura Rhabarb. utiliter exhibita, ususque Cicutæ semper continuatus. Ad diem septuagesimum quintum ulcus omnino coierat. Quare non multo post domum rediit, non modo cancro sanato, sed etiam à leucophlegmatia, urinæ suppressione, cæterisque symptomatibus supra memoratis libera. Cùmque per aliquod tempus Cicutæ usum noluisset intermittere, paulatim desuescere cœpit. Nunc autem adeo prosperâ valetudine utitur, ut ipsamet de historicæ hujus veritate dubitanti fidem facere posit.

HIS-

HISTORIA SEXTA,

Communicata à Joanne Gamezio, Regio Anatomes Professore, & Regiæ Familiæ Medico.

FEliciana Gavina, Conjux Fabri Lignarii in Oppido *Morata*, laborabat tumore ſcirrhoſo duriſsimo, & apophyſibus tranſverſis vertebrarum adeò tenaciter adhærente, ut operationem Chirurgicam vix, & ne vix quidem admitteret. Id etiam incommodi erat, quod, plexu brachiali propter tumoris ſitum compreſſo, paralyſis propinquo brachio ſupervenerat. In hoc ſtatu Gamezium convenit, qui ſtatim conſulit, ut pilulas ex Cicutæ extracto methodo Storckianâ quotidie ſumat, aperientibus, & reſolventibus externis non omiſsis. Poſt tres hebdomadas obſervatus tumor tertiâ ſui parte diminuitur, brachio aliquatenùs ſenſu reſtituto. Interea contigit, ut à ſcalarum ſatis alto loco præceps uſque ad imum infeliciter adhuc infirma ceciderit. Caſum ex violenta nervorum concuſsione, ſubitoque pavore biliofus, & variegatus vomitus conſequitur, necnon alvi fluxus. Quinque horarum ſpatio ſenſibus deſtitutæ venæ ſectionem adhiberi neceſſe fuit. Quid tum? Obſervatâ denuò parte affectâ, tumor in plures veluti glandulas, eaſque molliores diviſus apparuit; quæ omnes vix tertiam priſtini tumoris magnitudinem æquabant. Brachii quoque motus ſenſim expeditior, promptiorque. Hinc protinus ægra pergens ſana, & incolumis è vado emerſit.

HISTORIA SEPTIMA,

Communicata ab eodem Clar. Viro.

MUlier quædam, *Rev. admodum P. Joſephi Moreno*, Ordinis Prædicatorum, affinis, ſexageſimum ætatis annum ſupergreſſa, diris, & pungentibus doloribus torquebatur à tumore ortis carcinomatoſo cum carie, qui oculi dexteri partes molles, orbitamque ipſam, pomulum, & apophyſim orbitariam maxillaris majori ex parte exederat. Gamezius in tanta rerum calamitate, adhibito etiam in conſilium Auguſtino Navarro Cohortis Regiæ Sagittariorum Chirurgo dexterrimo, ſumere quotidie ægrotantem juſsit Cicutæ Decocti cochlearia duo librâ lactis temperata. Vix octo dies elapſi fuerant, cum dolores minui, ulcus minus fœtere, materiæ effluentes laudabiliores eſſe, & levamen tantum, quantum nullo alio medicamento obtineri potuerat. Quod ſi hæc bona præſtitit Cicutæ Decoctum in muliere ſexagenaria, inveterato morbo, & crudeliſsimo; quæ, & quanta cenſendum eſt, præſtituram ægris in virili, & firmiore ætate, in mitioribus morbis, aut in ipſo morbi principio adhibitam? Ego ſane (ait Gamezius) vires Cicutæ ſæpè expertus ita ſtatuo: non modo in morbis hactenus recenſitis ejus uſum eſſe mirificum, ſed etiam in paroxyſmis aſthmatis convulſivi cæteris medicamentis antecellere, ne Scillâ quidem exceptâ.

HISTORIA OCTAVA,

Communicata à Raphaele Floreſ. Belgicorum Regii Corporis Cuſtodum Chirurgo.

E*Mmanuel de Robles*, Arti Tinctoriæ à Rege Præfectus, pluſquam ſexaginta annos natus, ſanguinei temperamenti robuſtiſsimi, iſchuriâ correptus fuit menſe Auguſto, anno proximè elapſo. In auxilium accitus Floreſ. obſervavit tumorem quemdam durum, & æqualem, qui regionem hypogaſtricam præſertim occupans ad inferiorem uſque umbilicalis partem pertingebat: ubi erat quatuor ferme digitos latus: latior in medio: ad extremum vero inferius vix trium digitorum latitudinem æquabat. Univerſus hic tumor veſicam urinariam referebat ampliatam, parietibus duris præter naturam, & craſsis. Interrogatus ægrotus reſpondit, haud novum eſſe tumorem illum, nunc tamen ſolito videri majorem. Chirurgi itaque judicium fuit: veſicæ laterum magnam partem ſcirrho laborare. Poſtquam igitur balneorum ope, ſanguinis miſsionis, pulveris uvæ urſi, atque aliorum idoneorum medicamentorum à paroxyſmi ſymptomatibus ægrum liberaſſet; exhibuit ei extractum Cicutæ methodo Storkianâ, conſilio uſus Alphonſi Lopi Torralbæ, Regiæ Familiæ Medici experientiſsimi. Et extractum quidem quotidiè per menſem aſſumpſit, minimâ primùm doſi, deinde vero ad octo uſque grana gradatim auctâ; adeòque imminutus eſt tumor, ut remedium ſponte intermiſerit. Sub finem autem Novembris cùm nimium ſe exercuiſſet, & errores in diæta admiſiſſet, en denuo ingruit inflammatio

tio veſicæ , omnibus ſymptomatibus ſtipata, tumore præſertim , & febri: quæ celebratâ venæ ſectione aliquantulum ſane remiſerunt: ſed extracto Cicutæ ſtatim adminiſtrato , vel præſentè adhuc febri , meliùs habere cœpit , ſimulque urinam excernere primùm valde ſanguineam , dein purulentam: quâ quidem naturalem craſim Cicutæ uſu ſenſim adeptâ , & tumore penitus evaneſcente, æger convaluit.

HISTORIA NONA,

Communicata à Magino Angelichio M. D.

E*Uſebius Moraleſ.* Cœmentarius Exſtructor , quadraginta circiter annos natus , dum in novis Regiis Ædibus laboraret , quaſdam umbras quaſi muſcas ſibi ob oculos obverſantes animadvertit. Quæ tandem ita viſum obſcurarunt , ut opus intermittere coactus fuerit. Tum Ocularium adiit, qui plura topica applicuit , & ægri oculos faſciâ obligatos per decem perpetuos dies tenuit. At incaſſum: nam non modo nihil inde levamenti obtinuit : quin potius lumine , quod ſupererat, penitus orbatus eſt. Ocularius igitur ægroto , & ægroti ſaluti valedixit. Hic tamen cùm ſe adhuc juvenem, & morbum recentem eſſe intelligeret , Angelichii opem imploravit ; qui poſtquam ex accuratâ ſignorum conſideratione morbum *guttam ſerenam* eſſe cognoviſſet,à nervorum opticorum obſtructione ortam ; haud ignarus virium , quas Extractum Cicutæ ad tumores frigidos , & ſcirrhoſos fundendos habere dicebatur , ſibi perſuaſit, illud materiem hujuſmodi obſtructiorum non adeo tenacem,

cem, neque inveteratam adeo, multo facilius resoluturum. Præscripsit itaque quotidie pilular. de Extracto Cicutæ drachmam semis. Quarum ope (neque enim aliud sive internum, sive externum medicamentum adhibitum fuit) intra paucos dies visum omnino recuperavit; & paulo post uxorem duxit, qui paulo ante ab ipsâ duci debuisset.

HISTORIA DECIMA,

Communicata à Francisco Villaverde Regiæ Classis Pro-Chirurgo, & in Gaditano Chirurgorum Collegio Professore.

JOannes Perezius, Marmorum lævigator, trigesimum tertium ætatis annum agens, robustissimi temperamenti, sanguineo-pituitosi, postquam è febri quadam malignâ convalescens artificiosissimo cuidam operi magnâ corporis animique contentione operam dedisset; oculorum debilitate cœpit laborare: quam per duos annos quotidie magis magisque adaugescere sensit. Et initio quidem umbræ, aranearum telæ, pulvis, aliaque hujusmodi, quæ in hoc morbo *imaginationum* nomine veniunt, ante oculos obversari sibi videbantur. Huic ægritudini binæ sanguinis missiones, cantharidesque cervici admotæ aliquantulum levationis attulerunt. Sed post annum morbus ita vehementer recruduit, ut sub hyemis finem oculus sinister nihil prorsus videret, dexter vero duos post menses album, nigrumque vix discerneret; quo fiebat ut solus incedere sine pedum offensione, & casus periculo non posset.

In-

Inter hæc Villaverdem convenit, qui omnibus rite, & diligenter exploratis animadvertit primùm, utriusque oculi bulbum nimis convexum esse, & præter naturam crassum: corneam præterea opacam exiguis hydatidibus hinc inde turgescere, quæ vesiculas, seu potius vasculorum lymphaticorum varices referebant: pupillam demum, quamquam neque ea, neque cæteræ bulbi partes vitium ullum præseferrent, Solis tamen radiis expositam multo minus, quàm oculi bene constituti naturá postulat, coarctari. Id ipsum etiam observavit, quotiescumque ægrotus oculos claudebat vicissim, & aperiebat: eo tamen discrimine, quod si alterutro oculo clauso remanente, alterius palpebras fricaret, & dein subito disjungeret; pupillæ constrictio erat vel paulò minor, quàm si utrumque simul aperiret. Æger præterea lucem, & tenebras discernebat: sed objecta distinctè cognoscere non poterat. Pupillæ denique color naturalis: neque in crystallino vitium ullum apparebat.

Ex quibus signis Villaverdes hominem *gutta serena imperfecta* laborare conjecit. Qua de re cum præstantiores Medicos, & Chirurgos Hispanienses quoscumque quidem noverat, consuluisset; Cicutam juxta Storckii methodum ægro administrare statuit. Minima primùm extracti dosis præscripta: ad scrupulos quatuor gradatim aucta. Inter hæc autem hirudines semel admotæ, venæ sectio bis adhibita, purgantia sæpius iterata. At æger sub ipso curationis principio remedii vires feliciter procedere sensit: umbræ oculi dextri evanuerunt: hydatides detumescere, & iris motus ad naturalem accedere cœperunt: visus denique paulatim restituebatur in-

insigni adeo levamine, ut solus jam incedere potuerit, & intra mensem, visu illius oculi penitus fere recuperato, ad intermissam lævigandorum marmorum operam se retulerit.

Interea vero pilularum usum minime intermisit. Cùm tamen nulla inde in melius mutatio in altero oculo apparere videretur; ad caussam hujus pertinaciæ diligentius exquirendam se conferens, ægrotantis temperamentum, vivendi rationem, medicamenti naturam accuratius ad trutinam revocavit: quibus sedulo perpensis, exactiorem vivendi normam ægroto præscripsit, & ut quantum fieri posset, à quotidiano sui officii labore abstineret, serio monuit: pilularum itidem dosim à scrupulis duobus, quos manè, & vesperi assumebat, ad drachmam integram continuò progredi jussit: venam demum pedis semel secari curavit. Quibus præsidiis id tandem usque in hunc diem consecutus est, ut sinister quoque oculus diversa inter se objecta perspicue satis discernat. Quamobrem dubitari vix potest, quin continuato adhuc Cicutæ usu perfectam utriusque oculi sanationem obtineat. Neque silentio prætereundum est, quòd æger toto curationis progressu nullam suarum functionum alterationem expertus fuerit: si illud excipias, quod duobus primis diebus, quibus singulis extracti drachma bis exhibita, levissimam sensuum turbationem vix per horam ab assumptis pilulis pati sibi visus est; quæ tamen haud multo post evanescebat: verum sequentibus diebus hoc idem nullo pacto iterum contigisse observatum fuit.

ANIMADVERSIONES.

VISUS privatio, quæ Græcis ἀμαύρωσις, Latinis *gutta ſerena* dicitur, ab ſpirituum animalium per nervos opticos fluxu intercepto oritur: quare in hoc morbo neque in bulbo oculi, neque in ejus tunicis, aut humoribus ullum vitium exteriùs apparet. Infinita propemodum cauſſarum varietas hujuſmodi ſucci nervei curſum impedire poteſt: effectus tamen, qui plerumque inde ſequuntur, ſunt vel fibrarum nervi optici laxitas, vel compreſsio truncum ejus, aut originem obſtruens: quæ omnia modo à repletione, modo ab exinanitione proveniunt.

Animadversio I. Non una eademque eſt ratio, quâ in plethoricis corporibus ſpirituum per nervos opticos fluxùs fit interceptio. Qui ſane nervi è thalamis opticis originem ducunt, partimque etiam è corporibus ſtiatris, quæ partem parietum anteriorum ventriculorum ſuperiorum, ſeu lateralium cerebri conſtituunt. Hi autem ventriculi non modo inter ſe, ſed etiam cum tertio, & cum quarto communicant. In quatuor hiſce ventriculis frequentiſsima ſerpunt vaſa ſanguifera, præſertim vero in anterioribus, in quibus ſitus eſt plexus choroideus ſub parte anteriore fornicis, qui horum ventriculorum inferiorem partem efformat. Si itaque ſanguinis motus lentius procedat, quemadmodum in plethoricis accidit: aut ſi nimiâ copiâ ad cerebrum affluat, veluti fit in motibus violentis, in parturientium (*a*) nixibus, & in amiſſa vaſorum elaſticitate ob com-

(*a*) Mauriceau Cent. 3. obſ. 568. p. 470.

commotionem aliquam ictu e. gr. illatam; (*b*) vaſa tunc ſane diſtenduntur, & nervorum originem comprimunt. Ex ſtagnatione autem ſanguinis copioſior ejus ſeri ſecretio contingit; quod ſerum in ventriculis paulatim cumulatum ſubſtantiam medullarem, quæ nervis opticis originem præbet, nimis laxat. Laxatis vero nervis, & eorum debita tenſione, quæ & ad objectorum externorum imagines ad ſedem animæ tranſmittendas neceſſaria prorſus eſt, & non niſi perpetuo ſpirituum fluxu conſervatur, deficiente, deficiat quoque ſpecierum viſualium tranſmiſsio abſque ullo apparente organi vitio, neceſſe eſt.

ANIMADVERSIO II. Plethoram quoad vaſa comitatur ſemper omnium vaſorum ſanguiferorum dilatatio. Atqui nervus opticus per foramen opticum, quod ſitum eſt in fundo orbitæ tranſiens arteriâ ophthalmicâ ſtipatur. Si igitur hæc arteria nimis diſtenta, & turgida ſit; ſocium nervum adverſus foraminis optici parietes oſſeos, ac propterea ſanguinis impulſui non ita facile cedentes, ac mollior nervi ſubſtantia, profecto comprimet, atque adeo obſtruet. Unde & ſucci nervei curſûs interceptio, & visûs orbatio ſequitur, qui ſæpe adeo ſanguinis miſsionum ope reſtituitur.

ANIMADVERSIO III. Nervi optici paralyſeos cauſſam vel in locis ejus origini contiguis ſitam eſſe (ob preſsionem ſcilicet, quæ à vaſorum repletione, & ſeri in ventriculis anterioribus ſtagnatione à lento ſanguinis motu proveniente oritur), vel in ipſo nervo orbitam ſubeunte inhærere ſuperius diximus. At vero proficiſci etiam po-

(*b*) Hildan. Cent. 5. obſ. 8. Amat. Luſit. c. 5. obſ. 64.

test paralysis ex sanguiferorum vasorum plethorâ ipsam nervi optici superficiem occupantium ; quæ vasa cùm obstruuntur, medullares nervorum fibras comprimunt, & lymphæ in circumjacentia vascula regressum impediunt, adeoque materiem, & caussam præbent plurium tuberculorum nervi truncum obsidentium generationi : quod etiam animadvertit *Pawius Observ. Anat.* 2. & *Wepferus de Apoplex. Hist.* 4. Simulque in caussa sunt, cur nervus tandem extenuetur, ut sæpius observatum fuisse testatur *Bonetus in Sepulc. Anat. lib.* 1. *sect.* 18. *obs.* 3. *&* 4. Et tunc quidem auctus horum vasculorum perstrepens pulsus facile ab ægrotis persentitur, eorumque oculos specie stellularum, & veluti scintillarum inter umbras tenebrasque natantium mirifice perstringit.

Animadversio IV. Extenuatio, seu potius atrophia, in quam ob temperamenti imbecillitatem incidunt senes, necnon immodicæ spirituum vitalium & animalium dissipationes eam guttæ serenæ speciem, quam per inanitionem fieri diximus, non raro generant. Tunc enim vasa sanguifera concidunt, & fluidi nervei secretio imminuitur : unde vertigines, animi defectiones, & paralyses. Hic autem maximam illam consensionem, ac veluti quamdam necessitudinem, quæ inter visûs, & generationis organa intercedit, peculiari animadversione observare oportet. Enimvero ab immoderato coitu oculorum debilitas, aut etiam visûs orbatio supervenit. Quod sane evincit, affinitatem quamdam esse inter humoris prolifici substantiam, & naturam subtilissimi illius fluidi, quod in cerebro secernitur, & per nervos distribuitur. Unde

pa-

patet, quò copiosior est unius excretio, eò parciorem fore alterius secretionem; quâ deficiente, nervos atoniâ laborare, visumque aut multò imminui, aut omnino deleri necesse est.

ANIMADVERSIO V. Iris constrictio, ab appulsu radiorum lucis excitata, ad eorumdem vim temperandam necessaria prorsus est. Irim autem continuari cum tunicâ choroideâ, quæ juxta aliquos (*e*) præcipuum est visûs instrumentum, ipsamque choroideam cum pia matre continuari melioris notæ Anatomici tradunt. Quotiescumque igitur ægrotantem oculum explorare volumus, utrumque oculum in diurna luce collocatum claudere jubebimus: statimque deinde eum tantummodo aperire, de cujus ægritudine suspicio subest. Si dum hæc fiunt, iris maxime coarctatur, oculum valere: si non satis constringitur, oculum debilitatum esse, judicandum est: atsi omnino nihil contrahitur, omnino pariter ad videndum ineptum evasisse eumdem oculum affirmabimus. Uno verbo: quô minor est iris motus, eô major erit visûs imminutio. Enimvero oculus sanus in luce vivida pupillam coarctat, atque ita plurium radiorum visualium ingressum impedit, quorum decussatio confusam objectorum imaginem absdubio redderet: conumque opticum imminuens, eos tantum radios admittit, qui organum suaviter afficientes distinctiorem imaginem efformare valent. In debiliori autem lumine, quoniam ejus impresio non adeo vivida est, neque satis vehementer organum afficit, iris dilatatur; tumque pupilla ampliata majori radiorum co-

(*e*) Lecat, & Mariotte.

copiæ ingreſſum præbet, qui lucis debilitatem compenſantes, minus confuſam minuſque obſcuram imaginem imprimunt. At vero etſi iris immobilitas ſensûs in organo privationem portendit, quæ à nervorum, aut obſtructione, aut paralyſi proficiſcitur; animadvertendum tamen eſt, nonnumquam accidere, ut ſi ex duobus oculis unus valeat, alter ægrotet, ſani oculi motus aliquam ſpirituum copiam in nonnullas ægri oculi fibras nondum penitus obſtructas agat: quorum ſpirituum ope pupilla aliquali coarctationis, & dilatationis motu gaudet, qui ſympathicus eſt, & incautos fallit. Id in noſtro homine à Villaverde obſervatum.

Ex ſupradictis patet, Joannem Perezium *gutta ſerena* laboraviſſe ab organi debilitate, & fibrarum nervearum obſtructione ortâ, quam & antecedens febris maligna, & immodica in laborem continenter ſubſecuta contentio induxerunt: quibus cauſsis acceſsit motus in humoribus naturâ lentiſsimus. Apparet quoque Cicutæ agendi ratio, & mirifica ejus virtus evacuationibus ſanguinis non parum adjuta. Quæ ſane evacuationes humorum copiam imminuerunt, eorumque motum promoverunt, atque adeo vaſorum diſtractionem, & nervorum preſsionem removerunt: Cicuta vero tenacem lympham, cujus ſtagnatio fibrarum medullarium obſtructionem pepererat, attenuavit, atque incidit, ad cujus evacuationem purgantia ſatis admodum contulerunt. His autem omnibus factum eſt, ut nervorum ſenſus, atque animalium ſpirituum motus reſtitutus fuerit, fibrarum medullarium obſtructiones evanuerint, & pupilla motum, quem à natura acceperat, febris

& laboris violentiâ deperditum, Cicutæ, & artis ope feliciter recuperarit.

Hæc decem tentamina à decem non obscuris Medicinæ, & Chirurgiæ Professoribus prospero eventu peracta peculiarem Cicutæ efficacitatem ad varios morbos sanandos nuper detectam ita luculenter ostendunt; ut nullus dubitandi locus ne sceptico quidem, aut scepticismum affectanti deinceps remaneat. Harum autem curationum maxima pars nostri extracti usu (quod absque jactantia dictum intelligatur) hucusque feliciter procesit. Qua propter universos nostræ Hispaniæ Medicos, Chirurgosque, ad quos libellus iste forte pervenerit, enixe rogo, & obsecro, ut suorum conterraneorum commodis prospicientes, eadem tentamina in memoratis, & aliis quoque morbis, ut ipsis opportunius visum fuerit, nimis scrupuloso metu deposito, frequentius repetere studeant; eorumque, quivis tandem fuerit, eventum vel per litteras vel quocumque libuerit, modo, mihi benevole, & sine invidia impertiri ne pigeat. Si enim hunc quantulumcumque laborem vel tantisper placuisse intellexero; mihi est animus ea omnia undequaque diligenter conquisita in unum colligere, atque eorum locupletiorem seriem, tanquam appendicem huic Opusculo adtextam, publici juris facere: ut hic adeo proficuus Cicutæ usus, qui in tot exteris regionibus longe lateque cum tanta hominum utilitate percrebescit; per nostram etiam, quantum fieri poterit, Hispaniam, ad majus Medicinæ incrementum, uberiori incolarum fructu latius propagetur, simulque etiam atque etiam in dies augeatur.

FINIS.

Errata Typographica.

PAG. 7. lin. 5. Petrofclini, leg. *Petroſelini*. Ibid. lin. 8. piunatifidis, leg. *pinnatifidis*. Pag. 12. lin. 24. Recentiorem, leg. *Recentiorum*. Pag. 15. lin. 15. ſummus, leg. *ſummis*.

Quatuor hæcce errata typographica, & ſiquæ alia fortè irrepſerunt, B. L. facilè condonabit, & corriget.

Cicuta. Cañaeja.

Indice de los papeles q.e se contie-
nen en este tomo 16. de los pa-
peles Varios -

1º Sermon Panegirico moral de S.n Cosme y S.n Damian predicado p.r fr. Antonio Miguel Lerari Domi-nicano en Madrid año de 1786.

2. Conclusiones de Medicina defendidas en la universidad de Zerbera p.r Chris-tobal Grañana en Zerbera año de 1787.

3. Conclusiones de Botanica, de D.n Josef Garriga, y D.n Antonio Caña en Madrid año de 1787.

4. Modo de remediar el abuso que ay en las amputaciones de los miembros traducido del franc. p.r D.n Josef de la Vega. Zirujano de familia en Madrid año de 1773.

5. Memoria del origen, cosas notables Santuarios, y ymagenes, q̄ ay en toledo. y fuera della. - - - - - - -

6. Siguidillas con 6. secretos contra chinches pulgas, moscas, mosquitos y almorranas,

7 Nueba Maquina p.ª elebar el agua traducida p.r D.n Miguel Suarez. en Madrid año de 1783.

8. Comedia del Castigo de la Miseria p.r D.n Juan de hoz.

9. Semanario economico compuesto de las noticias de varias academias y delas memorias del trevoux. en Madrid año de 1777. y en los Semanarios q̄ aqui se contienen. ay los asumptos siguientes q̄ se poner p.ª mayor inteligencia p.r abecedario.

A

abejas un tratado, p.ª pg. 4-10-19-27-35-43-51-60-68-75-83-90-

aceite philosofico hacerlo p.ª muchos males-77.

C

F

G

H

J

L

M

N

P

10. tratado de la Zicuta en latin
p.ʳ D.ⁿ Casimiro Gomez Ortega
Boticario en esta Corte en Madrid
año de 1763.

